

Sygn. akt III AUa 549/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 stycznia 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Krystyna Smaga
Sędziowie:	SA Małgorzata Rokicka-Radoniewicz SA Krzysztof Szewczak (spr.)
Protokolant: sekr. sądowy Krzysztof Wiater	

po rozpoznaniu w dniu 17 stycznia 2018 r. w Lublinie

sprawy J. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w L.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji J. S.

od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie

z dnia 13 kwietnia 2017 r. sygn. akt VIII U 1111/16

I. **oddala apelację;**

II. **zasądza od J. S. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w L. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.**

Małgorzata Rokicka-Radoniewicz Krystyna Smaga Krzysztof Szewczak

III AUa 549/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 10 sierpnia 2016 r., znak: (...)Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. odmówił J. S. prawa do emerytury z uwagi na fakt, iż nie udowodnił 15-letniego okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach.

W odwołaniu od tej decyzji J. S. zakwestionował jej trafność podnosząc, że poza okresami uwzględnionymi przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych w wymiarze 12 lat, 11 miesięcy i 18 dni pracował dodatkowo w szczególnych warunkach w okresie od 3 października 1979 r. do 31 lipca 1983 r. w Spółdzielni Pracy (...) w L. oraz w okresie od 24

sierpnia 1983 r. do 31 maja 1984 r. w (...) Zakładach (...) w L.. W tych okolicznościach domagał się zmiany zaskarżonej decyzji i przyznania mu prawa do emerytury.

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. wniósł o jego oddalenie powołując argumenty przedstawione w uzasadnieniu zaskarżonej decyzji.

Wyrokiem z dnia 13 kwietnia 2017 r. Sąd Okręgowy w Lublinie oddalił odwołanie.

W uzasadnieniu tego wyroku Sąd I instancji ustalił, że J. S., urodzony w dniu (...), złożył w dniu 3 sierpnia 2016 r. kolejny wniosek o ustalenie prawa do emerytury z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Do tego wniosku załączył m.in. świadectwo wykonywania pracy w warunkach szczególnych w okresie od 21 czerwca 1985 r. do 31 grudnia 1998 r. Wcześniej wnioski o emeryturę złożone przez ubezpieczonego odpowiednio w dniu 1 lipca 2016 r. oraz w dniu 19 lipca 2016 r. zostały rozpatrzone przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych poprzez wydanie w dniach: 12 lipca 2016 r. oraz 26 lipca 2016 r. decyzji odmawiających prawa do emerytury. We wniosku z dnia 1 lipca 2016 r. ubezpieczony oświadczył, iż jest członkiem otwartego funduszu emerytalnego i jednocześnie złożył wniosek o przekazanie zgromadzonych na rachunku w tym funduszu środków na dochody budżetu państwa.

W zaskarżonej decyzji z dnia 10 sierpnia 2016 r. ZUS uwzględnił do stażu pracy w szczególnych warunkach okres zatrudnienia w (...) Przedsiębiorstwie (...)w L. w wymiarze 12 lat, 11 miesięcy i 18 dni, wskazując jednocześnie, że z innych zakładów pracy nie zostały przedstawione świadectwa wykonywania pracy w szczególnych warunkach.

W sprawie niniejszej wnioskodawca domagał się zaliczenia do stażu pracy w szczególnych warunkach okresów:

- od dnia 3 października 1979 r. do 31 lipca 1983 r. w Spółdzielni Pracy (...) w L.;
- od 24 sierpnia 1983 r. do 31 maja 1984 r. w (...) Zakładach (...) w L..

Sąd Okręgowy ustalił, że z dniem 3 października 1979 r. J. S. na podstawie umowy o pracę został zatrudniony w Spółdzielni Pracy (...) w L., początkowo na dwutygodniowy okres próbny, następnie zaś na czas nieokreślony na stanowisku mechanika. W kolejnych angażach stanowisko to określano jako „mechanik-konserwator” bądź „konserwator”. Od dnia 1 czerwca 1982 r., na wniosek ubezpieczonego, przeniesiono go na stanowisko operatora chemicznego czyszczenia. Stanowisko to wnioskodawca zajmował do końca zatrudnienia w Spółdzielni tj. do dnia 31 lipca 1983 r. W okresie od dnia 16 lipca 1983 r. do dnia 28 lipca 1983 r. przebywał na urlopie bezpłatnym.

Na stanowisku mechanika-konserwatora J. S. wykonywał obowiązki polegające na naprawianiu wszystkich urządzeń, które znajdowały się na terenie zakładu, czyli prasowalnic parowych, pralnic prania mokrego, agregatów prania chemicznego. Naprawiał również zamki w drzwiach, centralne ogrzewanie, kontrolował i ewentualnie naprawiał zawory parowe, które były w kotłowni zakładu opalanej węglem (w zakładzie znajdowały się 3 agregaty do prania chemicznego, 6 pralnic oraz 7 prasowalnic). Po przeniesieniu na stanowisko operatora chemicznego czyszczenia wnioskodawca zajmował się praniem chemicznym ubrań w ramach usług dla ludności. Wnioskodawca obsługiwał agregaty do prania chemicznego, prał w trójchloroetylenie, czterochloroetylenie i benzynie oczyszczanej. W pomieszczeniu, w którym odbywał się czyszczenie nie było okien, było gorąco, panowała duża wilgotność. Mężczyźni dostawali rękawice, pracowali w ubraniach drelichowych. Nie było przerw w pracy, bo z jednej maszyny wnioskodawca przechodził na drugą.

Po zakończeniu zatrudnienia w Spółdzielni (...) wnioskodawca od dnia 24 sierpnia 1983 r. rozpoczął pracę w (...) Zakładach (...) w L., w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku ślusarza. Na tym stanowisku wnioskodawcy pracował do końca zatrudnienia tj. do dnia 31 maja 1984 r. Pracę u tego pracodawcy na wskazanym stanowisku ubezpieczony wykonywał w delegacjach (pracownicy rozwożeni byli raz w tygodniu do jednostek wojskowych). Do jego obowiązków należało naprawianie drzwi w magazynach poprzez zrywanie rdzy, nakładanie nowej farby pędzlem, a także wykonywanie remontów budowlanych czyli uzupełnianie tynków, remonty dachów, które polegały na kładzeniu papy na lepik, remonty rynien, zamków i zawiasów. Czynności wykonywane przy remontach dachów i niektórych

bram w magazynach były pracą na wysokości. Ubezpieczony podlegał służbowo brygadziście. Miał wypłacany w tym czasie dodatek za pracę w szczególnych warunkach, a nadto codziennie otrzymywał mleko, zimą zupe, latem wodę.

Ustaleń tych Sąd Okręgowy dokonał na podstawie dokumentów znajdujących się w aktach organu rentowego, aktach osobowych wnioskodawcy oraz zeznań wnioskodawcy i świadka B. W..

Sąd I instancji uznał za wiarygodne dowody z dokumentów, gdyż nie budziły wątpliwości i potwierdzały wykonywanie przez wnioskodawcę pracy w szczególnych warunkach w okresie od 1 czerwca 1982 r. do 31 maja 1983 r. w Spółdzielni Pracy (...) w L. na stanowisku operatora chemicznego czyszczenia. Na wiarę w tym zakresie zasługiwały również zeznania świadka B. W., która jest dla wnioskodawcy osobą obcą, niezainteresowaną wynikiem rozstrzygnięcia sprawy niniejszej. Świadek pracowała w Spółdzielni w okresie od 1978 r. do 1988 r. jako prasowaczka i klasyfikator, zatem miała możliwość dokonania bezpośrednich i trafnych spostrzeżeń odnośnie wykonywanych przez wnioskodawcę czynności. Zdaniem Sądu Okręgowego zeznania świadka były jasne, logiczne, spójne z pozostałymi dowodami, w tym zeznaniami wnioskodawcy. Sąd I instancji podkreślił, że z dowodów przeprowadzonych w sprawie niniejszej jednoznacznie wynikało, że J. S. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał pracę na stanowisku operatora chemicznego czyszczenia w okresie od 1 czerwca 1982 r. do dnia 31 lipca 1983 r.

Sąd Okręgowy w całości obdarzył również wiarą zeznania złożone przez J. S. jako jasne, logiczne oraz spójne z pozostałym materiałem dowodowym. Podkreślił przy tym, że wnioskodawca przyznał, iż zawód operatora czyszczenia chemicznego wykonywał w okresie od dnia 1 czerwca 1982 r., do dnia 31 lipca 1983 r. tj. przez 1 rok i 2 miesiące. Wcześniej zaś wykonywał pracę mechanika-konserwatora, polegającą na naprawianiu wszystkich urządzeń, które znajdowały się na terenie zakładu, w tym niezwiązanych z praniem i czyszczeniem chemicznym, tj. prasowalnic parowych, pralnic prania mokrego, agregatów prania chemicznego, zamków w drzwiach, centralnego ogrzewania, zaworów parowych, które były w kotłowni zakładu opalanej węglem. Podobnie określił swoją pracę w (...) Zakładach (...) w L., gdzie wykonywał wszelkie czynności ślusarskie tj. zrywanie rdzy, nakładanie nowej farby pędzlem, remonty budowlane czyli uzupełnianie tynków, remonty dachów, które polegały na kładzeniu papy na lepik, remonty rynien, zamków i zawiasów. Wymienione czynności ślusarskie i konserwatorskie w obu zakładach pracy nie mieszczą się w katalogu prac wykonywanych w szczególnych warunkach. Oceny tej nie zmienia fakt wypłacania przez pracodawcę dodatków za pracę w szkodliwych warunkach.

Sąd I instancji zacytował następnie treść przepisów art. 32 ust. 2 i 4 oraz art. 184 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. 2015 r., poz. 748 ze zm.) oraz § 1 ust. 2, § 2 ust.1, § 3 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.).

Sąd Okręgowy podniósł, że wnioskodawca przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego, lecz w dniu 1 lipca 2016 r. złożył wniosek o przekazanie zgromadzonych na rachunku w tym funduszu środków na dochody budżetu państwa, w dniu (...) osiągnął wiek 60 lat i na dzień 1 stycznia 1999 r. legitymował się ponad 25-letnim stażem ubezpieczeniowym.

W sprawie niniejszej nie zostało jednak w sposób niebudzący wątpliwości udowodnione, że wnioskodawca legitymuje się co najmniej 15-letnim stażem pracy w szczególnych warunkach, bowiem Sąd Okręgowy ustalił, że w spornych okresach wskazanych w odwołaniu, wykonywał on pracę w szczególnych warunkach wyłącznie w okresie od 1 czerwca 1982 r. do 31 lipca 1983 r. na stanowisku operatora czyszczenia chemicznego w Spółdzielni Pracy (...) w L.. Okres ten, wynoszący 1 rok i 2 miesiące, nie jest wystarczający do osiągnięcia, łącznie z uwzględnionym przez ZUS stażem pracy w szczególnych warunkach w wymiarze 12 lat, 11 miesięcy i 18 dni, wymaganych co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W pozostałych spornych okresach, tj. od dnia 3 października 1979 r. do dnia 31 lipca 1989 r. oraz od dnia 28 sierpnia 1983 r. do 31 maja 1984 r., zdaniem Sądu Okręgowego, J. S. nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu prac w szczególnych warunkach, określonych w powołanym wyżej rozporządzeniu. Wnioskodawca, jak sam przyznał,

wykonywał w tych okresach szereg prac stolarskich i ślusarskich, mechanicznych, które nie są pracami w szczególnych warunkach w rozumieniu w/w rozporządzenia.

Mając to wszystko na uwadze Sąd Okręgowy oddalił odwołanie.

Apelację od tego wyroku wniósł ubezpieczony J. S.. Zaskarżając wyrok Sądu I instancji w całości wnioskodawca zarzucił mu naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 184 w związku z art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku z § 2 ust. 1 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze poprzez ich błędną wykładnię prowadzącą do wadliwego przyjęcia, że wnioskodawca nie legitymuje się ponad 15-letnim okresem wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze, a tym samym nie spełnia wszystkich przesłanek prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

W konsekwencji tego zarzutu apelant wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez przyznanie wnioskodawcy prawa do emerytury.

W odpowiedzi na apelację wnioskodawcy Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w L. wnosił o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Ustalenia Sądu I instancji i wyprowadzone na ich podstawie wnioski Sąd Apelacyjny w pełni podziela i przyjmuje za własne. Sprawia to, że nie zachodzi potrzeba powtarzania szczegółowych ustaleń faktycznych oraz dokonanej w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku interpretacji przepisów prawa mających zastosowanie w sprawie niniejszej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 października 1998 r., II CKN 923/97 – OSNC 1999, z. 3, poz. 60; z dnia 12 stycznia 1999 r., I PKN 21/98 – OSNAP 2000, nr 4, poz. 143; z dnia 20 stycznia 2000 r., I CKN 356/98 – LEX nr 50863; z dnia 7 kwietnia 2004 r., IV CK 227/03 – LEX nr 585855; z dnia 20 maja 2004 r., II CK 353/03 – LEX nr 585756; z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 110/09 – LEX nr 518138; z dnia 27 kwietnia 2010 r., II PK 312/09 – LEX nr 602700).

We wstępie do dalszych rozważań należy zauważyć, że wnioskodawca w apelacji nie przedstawił zarzutów dotyczących ustaleń poczynionych przez Sąd I instancji, na których został oparty zaskarżony wyrok. Apelant w szczególności nie kwestionował ustaleń Sądu Okręgowego dotyczących wykonywania pracy w spornych okresach zatrudnienia w Spółdzielni Pracy (...) w L. oraz w (...) Zakładach (...) w L.. W tym miejscu należy z całą mocą podkreślić, że Sąd Okręgowy przeprowadził bardzo dokładne i wnikliwe postępowanie dowodowe, przede wszystkim z dokumentów zgromadzonych w aktach osobowych wnioskodawcy oraz zeznań ubezpieczonego i świadka B. W., która była razem z nim zatrudniona w Spółdzielni Pracy (...) w L.. Zeznania te odnoszą się do okresu pracy wnioskodawcy w tej Spółdzielni na stanowisku operatora czyszczenia chemicznego (od 1 czerwca 1982 r. do 31 lipca 1983 r.) i wskazują, że wykonywał w tym czasie pracę wymienioną pod pozycją 8 działu XIV wykazu A stanowiącego załącznik rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) – „prace pralniczo-farbiarskie w pralniach chemicznych”. Praca na tym stanowisku polegała na wykonywaniu czynności związanych z praniem chemicznym ubrań w ramach usług dla ludności. J. S., jak prawidłowo ustalił Sąd I instancji, obsługiwał agregaty do prania chemicznego. Pranie było wykonywane z użyciem trójchloroetylenu, czterochloroetylenu i benzyny oczyszczonej. Odbывало się ono w pomieszczeniu bez okien, w którym było gorąco i panowała duża wilgotność powietrza. Niewątpliwie praca ta była wykonywana w warunkach znacznej szkodliwości dla zdrowia i uciążliwości. Wymagała ona również wysokiej sprawności psychofizycznej. Pozostałego okresu zatrudnienia wnioskodawcy w Spółdzielni Pracy (...) w L. (od 3 października 1979 r. do 31 maja 1982 r.) prawidłowo Sąd Okręgowy nie zaliczył do stażu pracy w szczególnych warunkach. W tym okresie J. S. wykonywał pracę na stanowisku, które w jego dokumentacji pracowniczej było zamiennie określane jako „mechanik-konserwator” lub „konserwator”. Praca ubezpieczonego na tym stanowisku polegała na wykonywaniu napraw urządzeń takich jak agregaty prania chemicznego, pralnie

prania mokrego, prasowalnice parowe. Naprawiał również zamki w drzwiach, centralne ogrzewanie, kontrolował i ewentualnie naprawiał zawory parowe w kotłowni opalanej węglem. Prace wykonywane na stanowisku mechanika-konserwatora i konserwatora, chociaż wykonywane w pralni chemicznej, niewątpliwie nie były pracami pralniczo-farbiarskimi w pralni chemicznej, wskazanymi pod pozycją 8 działu XIV wykazu A stanowiącego załącznik powołanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r.

Dalszą analizę prawidłowości rozstrzygnięcia zawartego w zaskarżonym wyroku należy rozpocząć od przytoczenia treści art. 184 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tj. Dz.U. 2017 r., poz. 1383 ze zm.), dalej powoływanej jako „ustawa o emeryturach i rentach z FUS”, zgodnie z którym ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r., przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego, między innymi, w art. 32, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy (tj. 1 stycznia 1999 r.) osiągnęli okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymagany w przepisach dotychczasowych dla nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn oraz okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27 (czyli 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn).

W sprawie niniejszej nie budzi wątpliwości spełnienie przez ubezpieczonego J. S. określonych w powyższym przepisie kryteriów wieku oraz stażu składkowego i nieskładkowego uprawniającego do wcześniejszej emerytury. Sporne jest natomiast posiadanie przez wnioskodawcę wymaganego co najmniej 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach. W tej materii warto przypomnieć, że przepis art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wprowadza – jako kryterium dyferencjacji wieku emerytalnego określonego w art. 27 tej ustawy – rodzaj wykonywanej pracy: szczególne warunki, w jakich jest ona świadczona lub szczególny jej charakter. Wprawdzie ust. 2 powołanego art. 32 zawiera definicję pojęcia pracownika zatrudnionego w szczególnych warunkach stanowiąc, że jest nim pracownik zatrudniony przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne bądź otoczenia. Uregulowania omawianego artykułu nie precyzują jednak szczegółowych przesłanek nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku. Art. 32 ust. 4 ustawy odsyła w tej materii do dotychczasowych przepisów, którymi są przepisy rangi ustawy lub wydane na mocy delegacji ustawowej (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 – OSNAPiUS 2002, nr 10, poz. 243). Aktem prawnym normującym tę problematykę jest powołane wyżej rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Jak zauważył Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 14 czerwca 2004 r., P 17/03 (OTK-A 2004, nr 6, poz. 57), odesłanie to powinno być odczytywane jako kierujące do rozporządzenia w zakresie, w jakim chodzi o ustalenie kwestii wskazanych w art. 32 ust. 4 ustawy, tj. wieku emerytalnego, rodzajów prac lub stanowisk oraz warunków, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 tego artykułu przysługuje prawo do emerytury. W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że przewidziane w art. 32 w związku z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS prawo do emerytury w niższym niż określony w art. 27 tej ustawy wieku emerytalnym jest ściśle związane z szybszą utratą zdolności do zarobkowania z uwagi na szczególne warunki lub szczególny charakter pracy. Praca taka, świadczona stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku, przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też wykonująca ją osoba ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni. Prawo to stanowi przywilej i odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 27 ustawy, a zatem regulujące je przepisy należy wyklądać w sposób gwarantujący zachowanie celu uzasadniającego to odstępstwo (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 22 lutego 2007 r., I UK 258/06 – OSNP 2008, nr 5-6, poz. 81; z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07 – OSNP 2008, nr 21-22, poz. 328; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07; z dnia 13 listopada 2008 r., II UK 88/08; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09). Skoro przepisy art. 32 ust. 2 i 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS w związku z § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. uznają za pracę w szczególnych warunkach wyłącznie zatrudnienie przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia, wykonywane stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku, to oznacza to, że krótsze dobowo (nie w pełnym wymiarze obowiązującego czasu pracy na danym stanowisku) lub periodyczne (okresowe), a nie stałe świadczenie pracy w warunkach narażających na szybszą utratę

zdolności do zarobkowania wyklucza dopuszczalność uznania pracy za świadczoną w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07 i z dnia 8 czerwca 2011 r., I UK 393/10). Praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 14 września 2007 r., III UK 27/07 – OSNP 2008, nr 21-22, poz. 325; z dnia 19 września 2007 r., III UK 38/07 – OSNP 2008, nr 21-22, poz. 329; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07; z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07 – OSNP 2009, nr 5-6, poz. 75; z dnia 24 marca 2009 r., I PK 194/08 oraz dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10 – LEX nr 619638). Nie jest dopuszczalne uwzględnianie do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika. Od tej reguły istnieją odstępstwa. Pierwsze z nich dotyczy sytuacji, kiedy inne równocześnie wykonywane prace stanowią integralną część (immanentną cechę) większej całości dającej się zakwalifikować pod określoną pozycję załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09 oraz z dnia 11 marca 2009 r., II UK 243/08). Drugie odstępstwo dotyczy przypadków, kiedy czynności wykonywane w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia mają charakter incydentalny, krótkotrwały, uboczny (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 22 stycznia 2008, I UK 210/07 – OSNP 2009, nr 5-6, poz. 75 oraz z dnia 22 kwietnia 2009 r., II UK 333/08).

Dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonych mu prac. Decydującą rolę w analizie charakteru pracy ubezpieczonego z punktu widzenia uprawnień emerytalnych ma zatem możliwość jej zakwalifikowania pod którąś z pozycji wymienionych w wykazach A lub B stanowiących załączniki do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze. W świetle art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, co wymaga podkreślenia, pracami w szczególnych warunkach nie są bowiem wszelkie prace wykonywane w narażeniu na kontakt z niekorzystnymi dla zdrowia pracownika czynnikami, lecz jedynie takie, które zostały rodzajowo wymienione w tymże rozporządzeniu. Przepis § 1 ust. 1 rozporządzenia stanowi zresztą, że akt ten ma zastosowanie do pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wymienione w § 4-15 rozporządzenia oraz w wykazach stanowiących załącznik do niego.

Pewne problemy interpretacyjne związane z regulacją zawartą w § 1 ust. 2-3 rozporządzenia, zobowiązującą właściwych ministrów, kierowników urzędów centralnych oraz centralne związki spółdzielcze do ustalenia w podległych i nadzorowanych przez nich zakładach pracy wykazów stanowisk pracy wykonywanej w szczególnych warunkach, a stosowanych także w jednostkach organizacyjnych powstałych w drodze przekształcenia przedsiębiorstwa państwowego, przekazanych organom samorządu terytorialnego oraz dla których uprawnienia i obowiązki organu założycielskiego przejęli wojewodowie lub inne organy państwowe, zostały wyjaśnione w powołanej wyżej uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 2002 r., III ZP 30/01 (OSNP 2002, nr 10, poz. 243). Stwierdzono w niej, że zawarte w art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS odesłanie do tychże przepisów nie upoważnia do tworzenia wykazów obejmujących stanowiska pracy wykonywanej w szczególnych warunkach. Wspomniane upoważnienie dla właściwych ministrów, kierowników urzędów centralnych i centralnych związków spółdzielczych nie stwarzało ani podstawy prawnej do wydawania aktów niepozostających w zgodności z powszechnie obowiązującym prawem, ani nie przewidywało możliwości wykraczania poza wykazy prac wykonywanych w szczególnych warunkach wymienionych w załączniku do rozporządzenia Rady Ministrów. Wykazy resortowe muszą być dostosowane do treści tego załącznika, w którym zawarty jest kompletny wykaz stanowisk pracy wykonywanej w szczególnych warunkach. Gdy zatem określają one tego rodzaju stanowiska pracy niezgodnie z załącznikiem do rozporządzenia, nie wywołują skutków przewidzianych w art. 32 ostatnio powołanej ustawy.

Podobnych konsekwencji w sferze prawa do emerytury nie implikuje także zakwalifikowanie przez pracodawcę stanowiska nieobjętego załącznikiem do rozporządzenia do prac wykonywanych w szczególnych warunkach (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 21 kwietnia 2004 r., II UK 337/03 – OSNP 2004, nr 22, poz. 392; z dnia 23 listopada 2004 r., I UK 15/04 – OSNP 2005, nr 11, poz. 161; z dnia 22 czerwca 2005 r., I UK 351/04 – OSNP 2006, nr 5-6, poz. 90; z dnia 20 października 2005 r., I UK 41/05 – OSNP 2006, nr 19-20, poz. 306 oraz z dnia 29 stycznia 2008 r., I UK 192/07). I odwrotnie – niewymienienie określonych pracodawców w wykazach resortowych nie przesądza o niemożności zakwalifikowania świadczonych u nich prac jako prac wykonywanych w szczególnych warunkach, jeśli odpowiadają one kryteriom wynikającym z załącznika do rozporządzenia (por. powołany wyżej wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 czerwca 2004 r., P 17/03 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 czerwca 2008 r., I UK 381/07). Chociaż wykazy resortowe i zakładowe nie stanowią samodzielnej podstawy zaliczenia danego rodzaju zatrudnienia do prac w szczególnych warunkach, to mogą być one pomocne przy wykładni przepisów rozporządzenia Rady Ministrów. Należy mieć bowiem na uwadze, że upoważnienie dla właściwych ministrów, kierowników urzędów centralnych oraz centralnych związków spółdzielczych wynikające z § 2 ust. 2 powołanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. nie stwarzało podstawy prawnej do wydawania aktów niepozostających w zgodności z powszechnie obowiązującym prawem, lecz obejmowało tylko ustalenie w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych w podległych i nadzorowanych zakładach pracy stanowisk pracy, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach i nie przewidywało możliwości wykroczenia poza wykazy prac wykonywanych w szczególnych warunkach wymienione w załączniku do rozporządzenia. Na tej podstawie wymienione podmioty mogły tylko wskazać, na których stanowiskach są wykonywane prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazach A i B, nigdy zaś ustanawiać nowych stanowisk pracy. Określone w art. 93 ust. 2 Konstytucji RP akty prawne, niebędące obecnie źródłem prawa – w tym zarządzenia ministrów, nie mogą być samodzielną podstawą prawną indywidualnych decyzji, jednakże akt prawny, mający swoje umocowanie w ustawie i rozporządzeniu Rady Ministrów, a ponadto nieodnoszący się do praw podmiotowych obywateli, który jest w istocie jedynie wykazem prac wykonywanych w szczególnych warunkach, nadal obowiązuje. Określone w nim skutki prawne wykonywania takich prac nie są bowiem wskazywane przez to zarządzenie, lecz stanowi o nich ustawa i utrzymane jej przepisami w mocy rozporządzenie Rady Ministrów (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 21 kwietnia 2004 r., II UK 337/03 – OSNP 2004, nr 22, poz. 392 oraz z dnia 20 października 2005 r. I UK 41/05 – OSNP 2006, nr 19-20, poz. 306). Wykazy resortowe, co wymaga podkreślenia, mają zatem charakter informacyjny, techniczno-porządkujący, uściślający. Taki wykaz resortowy ułatwia identyfikację określonego stanowiska pracy jako stanowiska pracy w szczególnych warunkach – w szczególności, jeśli w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. nie wymienia się konkretnych stanowisk, lecz operuje się pojęciem ogólnym np. prace pralniczo-farbiarskie w pralniach chemicznych. Innymi słowy, zarządzenia resortowe mogą mieć znaczenie jedynie w sferze dowodowej. Z faktu, że właściwy minister, kierownik urzędu centralnego czy centralny związek spółdzielczy w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych ustalił w podległych i nadzorowanych zakładach pracy, że dane stanowisko pracy jest stanowiskiem pracy w szczególnych warunkach, może płynąć domniemanie faktyczne, że praca na tym stanowisku w istocie wykonywana była w takich warunkach i odwrotnie, brak konkretnego stanowiska pracy w takim wykazie może – w kontekście całokształtu ustaleń faktycznych – stanowić negatywną przesłankę dowodową (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 lutego 2010 r., II UK 218/09 – Legalis nr 242504 oraz z dnia 16 listopada 2010 r., I UK 124/10 – Legalis nr 315456). W wykazie A stanowiącym załącznik powołanego wyżej rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. normodawca nie wymienił konkretnych stanowisk pracy w pralniach chemicznych, na których praca była wykonywana w szczególnych warunkach, lecz operuje ogólnym pojęciem – „prace pralniczo-farbiarskie w pralniach chemicznych”.

W spornym okresie od dnia 3 października 1979 r. do dnia 31 lipca 1983 r. J. S. był zatrudniony w Spółdzielni Pracy (...) w L., z tym że w okresie od dnia 3 października 1979 r. do dnia 31 maja 1982 r. na stanowisku mechanika-konserwatora i konserwatora, a w okresie od dnia 1 czerwca 1982 r. do dnia 31 lipca 1983 r. na stanowisku operatora czyszczenia chemicznego. W tej sytuacji należało sięgnąć do uchwały nr(...) Zarządu Centralnego Związku (...) z dnia 30 czerwca 1983 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach w jednostkach spółdzielczości pracy (Biuletyn (...) 1983 r., nr 15-16, poz. 54), która ułatwia identyfikację określonego stanowiska, jako tego, na którym praca była wykonywana w szczególnych warunkach. W wykazie A stanowisk, na których są wykonywane prace w szczególnych

warunkach, stanowiącym załącznik nr 1 tej uchwały, w dziale XIV pod pozycją 8 („prace pralniczo-farbiarskie w pralniach chemicznych”), do takich zostały zaliczone jedynie prace wykonywane na stanowiskach: konserwatora bielizny, odzieży i futer w pralniach chemicznych (pkt 1) oraz farbiarza (pkt 2). Wnioskodawca w Spółdzielni Pracy (...) nie wykonywał pracy na żadnym z tych dwóch stanowisk. Co prawda w okresie od dnia 3 października 1979 r. do dnia 31 maja 1982 r. pracował on w tej Spółdzielni na stanowisku, które w jego dokumentacji pracowniczej było określane jako „mechanik-konserwator” i „konserwator”, ale nie było ono tożsame z pracą na stanowisku „konserwatora bielizny, ubrań i futer w pralniach chemicznych”, wymienionym w powołanym wyżej wykazie A stanowiącym załącznik uchwały (...) z dnia 30 czerwca 1983 r. Praca wnioskodawcy na stanowisku „mechanika-konserwatora” i „konserwatora” polegała bowiem na wykonywaniu napraw urządzeń takich jak agregaty prania chemicznego, pralnice prania mokrego, prasowalnice parowe. Apelant naprawiał również zamki w drzwiach, centralne ogrzewanie, kontrolował i ewentualnie naprawiał zawory parowe w kotłowni opalanej węglem. Dla porównania należy wskazać, że w wykazie A stanowiącym załącznik zarządzenia Ministra Przemysłu Chemicznego i Lekkiego z dnia 7 lipca 1987 r. w prawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w zakładach pracy resortu przemysłu chemicznego i lekkiego (Dz.Urz. MG 1987 r., nr 4, poz. 7), w dziale XIV pod pozycją 8 („prace pralniczo-farbiarskie w pralniach chemicznych”) również wskazano, że prace w szczególnych warunkach wykonywane są jedynie na stanowiskach: operatora urządzeń pralniczych (pkt 1), pracza-prasowacza (pkt 2) oraz sortowacza odzieży ochronnej i roboczej zanieczyszczonej (pkt 3). Mając jednak na uwadze, że dla oceny, czy pracownik pracował w szczególnych warunkach, nie ma istotnego znaczenia nazwa zajmowanego przez niego stanowiska, tylko rodzaj powierzonej mu pracy, należało uznać, że prawidłowo Sąd Okręgowy przyjął, iż jedynie okres pracy w Spółdzielni Pracy (...) na stanowisku operatora chemicznego czyszczenia (od 1 czerwca 1982 r. do 31 lipca 1983 r.) może być zaliczony do stażu pracy w szczególnych warunkach. Nie można do tego stażu zaliczyć okresu wykonywania pracy u ostatnio powołanego pracodawcy na stanowiskach mechanika-konserwatora oraz konserwatora, ponieważ praca na tych stanowiskach nie została wymieniona w powołanym wyżej wykazie A stanowiącym załącznik rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. Z całą mocą należy podkreślić, że praca na obu ostatnio wskazanych stanowiskach nie może być zaliczona do prac pralniczo-farbiarskich w pralniach chemicznych. Oceny tej nie może zmieniać podniesiona w uzasadnieniu apelacji okoliczność, że pracę na stanowiskach mechanika-konserwatora oraz konserwatora wnioskodawca wykonywał w Spółdzielni (...) w pomieszczeniach, w których znajdowały się urządzenia pralnicze i farbiarskie. Pracami wykonywanymi w szczególnych warunkach, o czym była już wyżej mowa, nie są bowiem wszelkie prace wykonywane w narażeniu na kontakt z niekorzystnymi dla zdrowia pracownika czynnikami, lecz jedynie takie, które zostały rodzajowo wymienione w wykazach A lub B stanowiących załączniki rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.).

Praca ślusarza również nie została wymieniona w wykazie A stanowiącym załącznik ostatnio powołanego rozporządzenia. W związku z tym prawidłowo Sąd Okręgowy przyjął, że okresu zatrudnienia wnioskodawcy na stanowisku ślusarza w (...) Zakładach (...) w L. (od 24 sierpnia 1983 r. do 31 maja 1984 r.) nie można zaliczyć do stażu pracy w szczególnych warunkach.

Mając na uwadze te wszystkie okoliczności, przedstawiony w apelacji zarzut naruszenia prawa materialnego, a mianowicie art. 184 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz w związku z § 2 ust. 1 i § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) nie mógł być uznany za trafny.

Dokonując właściwej kwalifikacji pracy wykonywanej przez ubezpieczonego J. S. w spornych okresach, Sąd Okręgowy prawidłowo uznał, że nie spełnia on warunku posiadania co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach, co sprawia, że nie przysługuje mu prawo do wcześniejszej emerytury z tego tytułu.

Zaskarżony wyrok odpowiada więc prawu, a apelacja jako bezzasadna podlegała oddaleniu.

Z przedstawionych wyżej względów Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania odwoławczego Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 § 1, 3 i 4 k.p.c. w związku z art. 99 k.p.c. i art. 391 § 1 k.p.c. oraz § 2 pkt 4 w związku z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 września 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. 2015 r., poz. 1804 ze zm.) w związku z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. 2016 r., poz. 1667) oraz z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 20 września 2017 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. 2017 r., poz. 1799).